

NCCA

An Chomhairle Náisiúnta
Curraíaim agus Measúnachta
National Council for
Curriculum and Assessment

Dréachtsonraíocht Ghníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta

Le haghaidh comhairliúcháin

Feabhra 2024

Clár Ábhar

An tsraith shinsearach.....	1
Réasúnaíocht.....	2
Aidhmeanna.....	4
Leanúnachas agus dul chun cinn	4
An tSraith Shóisearach.....	4
I ndiaidh na Sraithe Sinsearaí	5
Príomhinniúlachtaí	6
Teagasc agus foghlaim	9
An nádúr a bhaineann leis an ngníomh	10
An spás foghlama	11
An gné mhothaitheach a bhaineann leis an teagasc agus leis an bhfoghlaim i nGníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe	12
Snáitheanna staidéir agus torthaí foghlama	12
Snáithe 1: An Domhan agus an Pláinéad	15
Snáithe 1 Torthaí foghlama	15
Snáithe 2: Daoine, Cumhacht agus Áit.....	18
Snáithe 2 Torthaí foghlama	18
Snáithe 3: Naisc Dhomhanda	20
Snáithe 3 Torthaí foghlama	20
Snáithe 4: Tascanna Foghlama Feidhmí.....	22
Snáithe 4 Torthaí foghlama	23
Tasc Foghlama Feidhmí 1: Plé a dhéanamh ar ghníomhú ar son na haeráide agus forbairt inbhuanaithe	23
Tasc Foghlama Feidhmí 2: Taighde a dhéanamh ar ghluaiseacht.....	24
Tasc Foghlama Feidhmí 3: Eispéireas bunaithe ar an nádúr a dhearadh	25
Tasc Foghlama Feidhmí 4: Gníomh a eagrú.....	26
Measúnú.....	27

Measúnú don Teistiúchán	28
Comhpháirt mheasúnaithe bhreise: Tionscadal Gníomhaíochta	28
Tuairisceoirí cáilíochta don Tionscadal Gníomhaíochta	29
Scrúdú scríofa	31
Oiriúntais réasúnta.....	31
Grádú na hArdteistiméireachta.....	32
Aguisín 1: Gluais de bhriathra gnímh.....	33

An tsraith shinsearach

Tá sé mar aidhm ag an tsraith shinsearach leanúint le hoideachas iomlánaíoch a chur ar an duine agus cur le rath an duine. Cuireann eispéiris an scoláire le linn na sraithe sinsearaí lena fhorbairt intleachtach, shóisialta agus phearsanta mar aon lena sláinte agus a fholláine ar bhonn ginearálta. Baineann 8 dtreoirphrionsabal leis an tsraith shinsearach.

Treoirphrionsabail na Sraithe Sinsearaí	
Folláine agus caidreamh	Rogha agus solúbthacht
Oideachas ionchuimsitheach agus éagsúlacht	Leanúnachas agus aistrithe
Dúshlán, rannpháirtíocht agus cruthaitheacht	Rannpháirtíocht agus saoránacht
Foghlaim le foghlaim, foghlaim don saol	Timpeallachtaí foghlama agus comhpháirtíochtaí

Is slat tomhais iad na prionsabail seo do scoileanna agus do shuíomhanna oideachais eile agus a sraith shinsearach á dearadh acu. Cuimsítear leis an tsraith shinsearach, Idirbhliain roghnach agus cúrsa dhá bhliain ina diaidh, a bhfuil ábhair agus modúil mar chuid de. Tarlaíonn an fhoghlaim i scoileanna, pobail, suíomhanna oideachasúla agus suíomhanna eile, lena n-aithnítear neamhspleáchas méadaitheach an scoláire, ag tógáil ar an tsraith shóisearach. Bunaítear caidrimh le múinteoirí ar bhonn níos aibí agus glacann an scoláire níos mó freagrachta air féin as a chuid foghlama féin.

Sa tsraith shinsearach, cuirtear curaclam ar fáil ina mbíonn dúshlán don scoláire an leibhéal is airde de ghnóthachtáil oideachasúil a bheith mar sprioc aige, i gcomhréir lena chuid inniúlachtaí agus cumas féin. I gcaitheamh na sraithe sinsearaí, bíonn deiseanna ag an scoláire dul i ngleic le dúshláin shóisialta, chomhshaoil, eacnamaíocha agus teicneolaíochta, agus chun feabhas a chur ar a thuiscint ar chearta an duine, ar cheartas sóisialta, ar chothroime ar éagsúlacht agus ar inbhuanaitheacht. Tugtar tacaíocht don scoláire chun roghanna bunaithe ar eolas a dhéanamh agus conairí éagsúla tríd an tsraith shinsearach á roghnú aige agus bíonn deiseanna ag gach scoláire lúcháir agus sásamh a bhaint as clocha míle móra a bhaint amach ina chuid oideachais. Ba cheart go gcuirfeadh an tsraith shinsearach bonn láidir faoin aistriú go dtí an breisoideachas, an t-oideachas aosach agus an t-ardoideachas, printíseachtaí, tréimhsí oiliúna agus fostaíocht, agus rannpháirtíocht bhríoch sa tsochaí, sa gheilleagar agus sa saol aosach.

Ba cheart go bhfreastalódh an t-eispéireas oideachasúil sa tsraith shinsearach ar gach aon scoláire, go bhfreagródh sé dá chuid láidreachtaí agus riachtanas foghlama, agus go mbeadh meas agus urraim ann don éagsúlacht agus go ndéanfaí sin a cheiliúradh. Bíonn éagsúlachtaí ann

i measc scoláirí ó thaobh cúlra teaghlaigh agus cultúir de agus i dtaca le teangacha, aois, stádas eitneach, creideamh, inscne, agus féiniúlacht ghnéis agus maidir lena gcuid láidreachtaí, riachtanas, spéiseanna, inniúlachtaí agus réamheolais, scileanna, luachanna agus meonta. Ba cheart go ndéanfaí féiniúlacht gach aon scoláire a cheiliúradh, go léireofaí meas uirthi agus go bhfreagrófaí di le linn don scoláire a bheith ag dul tríd an tsraith shinsearach.

Ar leibhéal praiticiúil, tacaítear leis an tsraith shinsearach le forbairt ghairmiúil bhreisithe; le rannpháirtíocht múinteoirí, leis an scoláire, tuismitheoirí, ceannairí scoile agus páirtithe leasmhara eile; acmhainní; taighde; cumarsáid shoiléir; comhsheasmhacht polasaí; agus le fíis chomhroinnte i dtaca lena mbítear ag iarraidh a bhaint amach dár gcuid daoine óga tríd an tsraith shinsearach, agus iad ag réiteach chun tús a chur leis an saol aosach. Cuirtear beocht inti i scoileanna agus i suíomhanna eile oideachasúla trí:

- pleanáil, forbairt, eagrú, machnamh agus measúnú éifeachtach curaclaim
- cuir chuige teagaisc agus foghlama a spreagann an scoláire agus a ligeann dó feabhsú
- cultúr scoile ina léirítear meas ar an scoláire agus ina gcuirtear grá don fhoghlaim chun cinn.

Réasúnaíocht

Cuireann Gníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta ar chumas an scoláire cur chuige idirdhisciplíneach ata dírithe ar réitigh a chur i bhfeidhm le maireachtáil ar dhomhan inbhuanaithe agus é ag dul i ngleic le dúshlán inbhuanaithe chasta agus ábhartha lena n-áirítear an ghéarchéim aeráide.

Tá díghrádú comhshaoil ar cheann de na saincheisteanna is mó roimh bheatha ar ár bpláinéad agus is dúshlán suntasach é roimh rath an chine dhaonna. Tá na córais a rialaíonn cobhsaíocht an Domhain íogair agus idirnasctha. Ní mór dúinn a chinntiú go bhfreastalaítear ar riachtanais an duine gan teorainneacha criticiúla comhshaoil a shárú. Is féidir le daoine agus le pobail tús a chur le agus cur le hathruithe dearfacha, aghaidh a thabhairt ar shaincheisteanna comhshaoil idirnasctha lena n-áirítear cailteanas bithéagsúlachta agus an ghéarchéim aeráide. Léiríonn daoine óga a nuálaíocht, a gcumas, agus a ndíograis eagrú le gníomh a ghlacadh go leanúnach, ar son ceartais aeráide, agus mar shaoránaigh ghníomhacha ag cur tús le agus ag glacadh páirt san athrú sóisialta.

Cuireann Gníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta ar chumas an scoláire foghlaim faoi ghníomhú fiúntach agus taithí a fháil air¹. Forbraíonn sé buneolas ar eolaíocht aeráide, ar an damáiste agus ar an gcaillteanas a mbíonn an t-athrú aeráide is cúis leis, agus ar mhaolú agus oiriúnú aeráide. Déanann sé scrúdú ar ról na scoláirí mar shaoránaigh dhomhanda, ag déanamh fiosrú ar na córais a rialaíonn cinnteoireacht, na rudaí taobh thiar de bochtaineacht domhanda agus éagóir aeráide. De réir mar a fhorbraíonn sé agus a chuireann sé a chuid scileanna i bhfeidhm a bhaineann le meastóireacht, dearadh agus machnamh a dhéanamh ar ghníomh, éiríonn an scoláire ina eagraí éifeachtach ar athrú comhchoiteann. Agus fiosrú á dhéanamh ar an am a chuaigh thart, ar an am i láthair agus ar an todhchaí maidir le gníomhú ar son na aeráide agus forbairt inbhuanaithe, déanann an scoláire machnamh ar chruinneshamlacha éagsúla, smaoiníonn sé go criticiúil, déanann sé cinntí eolacha, agus baineann sé úsáid as fianaise le réitigh éifeachtacha a dhearadh ar thimpeallacht sláintiúil agus ar inbhuanaitheacht shóisialta.

Bíonn tionchar ag an nádúr casta a bhaineann le géarchéimeanna comhshaoil agus ag an gcaoi a gcuirtear iad in iúl do dhaoine ar leibhéal chognaíoch, iompraíochta, shóisialta agus mhothúchána. Cuireann eispéireas an ábhair ar chumas an scoláire an éiginnteacht a chruthaíonn géarchéimeanna comhshaoil a láimhseáil le dóchas, teacht aniar agus le braistint dlúthpháirtíochta. Bíonn deiseanna ag an scoláire gníomhú ar shaincheisteanna a léiríonn athrú dóibh go háitiúil agus sin á nascadh aige leis an mórfhictiúr náisiúnta agus domhanda. Aithníonn sé go n-aimsítear na réitigh ar dhúshlán inbhuanaitheachta trí bhreathnú ar fud, agus in amanna, ag teacht le chéile ar imill chruthaitheacha na ndisciplíní. Trí dhul i ngleic go criticiúil le coincheap na forbartha inbhuanaithe, tagann sé ar thuiscint atá bunaithe ar fhianaise ar na gníomhartha atá ag teastáil le go mbeidh bláth faoi gach rud beo ar an Domhan ar bhealach inbhuanaithe agus cóir. Tríd an ábhar seo, tá sé ar chumas an scoláire tionchar dearfach agus fiúntach a imirt ar an timpeallacht, go háirithe ar a thimpeallacht áitiúil. Trí iniúchadh a dhéanamh ar shaincheisteanna comhshaoil trí lionsaí na comhbhá, na ceannaireachta agus an phobail, tá sé de chumas ag eispéireas an scoláire san ábhar seo lorg láidir a fhágáil air – ní hamháin ar an scoláire féin ach orthu siúd thart orthu freisin.

---

¹ Féach an chuid 'Teagasc agus Foghlaim' i gcóir tuilleadh mínithe ar nádúr an ghnímh san ábhar, lch.8

Aidhmeanna

Is é an aidhm uileghabhálach atá ag Gníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta ná cumas an scoláire a fhorbairt le cinntí eolacha agus fiúntacha a ghlacadh do dhomhan atá cóir agus inbhuanaithe agus é ag dul i ngleic le dúshlán inbhuanaitheachta, lena n-áirítear an ghéarchéim aeráide. Go sonrach, cuireann Gníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta ar chumas an scoláire:

- A chuid tuisceana a thógáil ar roinnt croíchoincheap agus croíphrionsabal idirnasctha a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide agus le forbairt inbhuanaithe
- A chuid eolais a chur i bhfeidhm maidir le príomhdhúshláin inbhuanaitheachta a fhiosrú, a dhearadh agus bearta a ghlacadh ina leith, lena n-áirítear an ghéarchéim aeráide
- Castacht a láimhseáil trí úsáid a bhaint as scileanna smaointeoireachta criticiúla, cinntí eolacha a dhéanamh bunaithe ar fhianaise eolaíoch
- A chuid scileanna a fhorbairt ar conas smaoineamh go córasach, agus dearcthaí éagsúla á gcur san áireamh
- Freagairt do dhúshláin agus deiseanna comhshaoil go machnamhach
- Na buntáistí iomadúla a aithint a bhaineann le foghlaim áitbhunaithe agus le foghlaim faoin aer.

Leanúnachas agus dul chun cinn

Cuireann Gníomhú Aeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta leanúnachas agus dul chun cinn ar fáil, ag tógáil ar an eolas, na scileanna, na luachanna agus meonta a eascraíonn ó oideachas luath-óige na bhfoghlaimoirí agus ar aghaidh go dtí curaclam na sraithe sóisearaí, a chlúdaíonn eispéiris níos leithne laistigh den scoil agus a théann ar aghaidh níos faide ná an tsraith shinsearach.

An tSraith Shóisearach

Glacann an tSraith Shóisearach le cur chuige traschuraclaim maidir le gnéithe den ghníomhú ar son na haeráide agus den fhorbairt inbhuanaithe a chomhtháthú i sonraíochtaí ábhair. Ligeann an méid sin do mhúinteoirí agus don scoláire pleanáil le haghaidh múinteoireachta, foghlama agus measúnaithe a bhaineann le hinbhuanaitheacht laistigh agus ar fud sonraíochtaí ar leith, agus ag aithint naisc inbhuanaitheachta idir ábhair. Tá torthaí foghlama a bhaineann go sonrach le hathrú aeráide agus forbairt inbhuanaithe leagtha amach in ábhair amhail eolaíocht, tíreolaíocht, staidéar gnó, eacnamaíocht bhaile agus teicneolaíocht adhmaid. Foghlaimíonn an scoláire faoi chúiseanna agus iarmhairtí an athraithe aeráide, agus faoi thionscnaimh a

dhéanann iarracht dul i ngleic leis na hiarmhairtí sin. Fiosraíonn sé acmhainní nádúrtha agus in-athnuaite agus an tionchar a bhíonn ag úsáid na n-acmhainní sin ar an gcomhshaol. Fiosraíonn sé conas dramhaíl a íoslaghdú agus aithníonn sé na tionchair chomhshaoil agus shóisialta a bhíonn ag na cinnítí a dhéanann daoine. Foghlaimíonn sé faoin gcothromaíocht idir córais chomhshaoil, eacnamaíocha agus shóisialta agus forbraíonn sé a chumas chun gníomh a dhéanamh agus conas maireachtáil ar bhealach inbhuanaithe. Foghlaimíonn an scoláire faoi shaoránacht ghníomhach trí staidéar a dhéanamh ar Ghearrchúrsa in Oideachas Saoránach Sóisialta Polaitiúil (OSSP). Leagtar na torthaí foghlama amach faoi thrí shnáithe: Cearta agus freagrachtaí, Saoránacht dhomhanda, agus an Daonlathas a fhiosrú, le béim ar fhorbairt inbhuanaithe, ar athrú aeráide agus ar ghníomhú ar son na haeráide.

I ndiaidh na Sraithe Sinsearaí

Tá ríthábhacht agus práinn ag baint le Gníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe inár saoil laethúla. Forbraíonn an scoláire léirthuisicint ar na meonta sóisialta agus cultúrtha a chuireann bonn eolais faoin dul chun cinn atá déanta againn mar speiceas agus mar phláinéad, agus faoinár róil chomhchoiteanna agus muid ag iarraidh domhan cóir agus inbhuanaithe a bhaint amach. Cabhraíonn na saincheisteanna agus na coincheapa a fhiosraíonn an scoláire san ábhar seo lena luachanna agus a mheonta a fhorbairt, agus beidh siad mar bhonn ar na bearta a dhéanfaidh sé, mar shaoránach domhanda freagrach, ar fud an domhain. Trí staidéar a dhéanamh ar Ghníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe, faigheann an scoláire léirthuisicint ar ról an phobail agus na sochaí in éiceolaíocht chasta an phláinéid agus ina fhorbairt inbhuanaithe. Faigheann sé taithí ar an tionchar cumhachtach a bhíonn ag gníomh coiteann, agus forbraíonn sé a chumas tionchar dearfach a imirt ar athrú ina phobail agus níos faide i gcéin. Agus scaipeadh bréagaisnéise, iompraíochtaí neamh-inbhuanaithe agus réamhchlaonadh ag déanamh bagairt ar an daonlathas ar fud an domhain, foghlaimíonn an scoláire an tábhacht a bhaineann le cinnteoireacht atá bunaithe ar fhianaise, agus conas úsáid a bhaint as eolas agus cumhacht an ghrúpa choitinn chun daoine aonair, grúpaí, agus córais a thabhairt chun cuntais. Agus aghaidh á tabhairt ar éiginnteacht chomhshaoil agus ar na dúshláin a bhaineann léi nach bhfuil réiteach simplí orthu, tá sé breá ábalta cur le conas tabhairt faoi na dúshláin sin agus conas dul i ngleic leo.

Cuireann Gníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe bonn maith faoin scoláire ionas go mbeidh sé in ann tabhairt faoi ghairmeacha beatha éagsúla, lena n-áirítear rannpháirtíocht sa tsochaí, an obair, breisoideachas agus oiliúint, agus ardoideachas. Is féidir leis an bhfoghlaim a dhéantar le linn staidéar a dhéanamh ar Ghníomhú ar son na hAeráide

agus Forbairt Inbhuanaithe deiseanna a chur ar fáil le go leor gairmeacha iontacha agus tairbheacha a bhaint amach chomh maith le bunchloch a leagan le réimse leathan de dheiseanna a chur ar fáil i réimsí gaolmhara, cosúil le heolas imshaoil, oideachas, gnó, polaitíocht, agus staidéar sóisialta. Ar a bharr sin, cuimsíonn Gníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe réimse leathan d'inniúlachtaí lena n-áirítear smaointeoireacht chriticiúil, castacht a láimhseáil, smaointeoireacht chórasach, dearadh cruthaitheach, taighde, sintéis, agus meastóireacht. Forbraíonn taithí ar an ábhar cumarsáid, bainistíocht ama, éascú, eagrúchán agus obair foirne an scoláire, atá ábhartha don staidéar breise ar fad a dhéanfar, agus go deimhin don fhoghlaim ar fad lasmuigh den oideachas foirmiúil.

Príomhinniúlachtaí

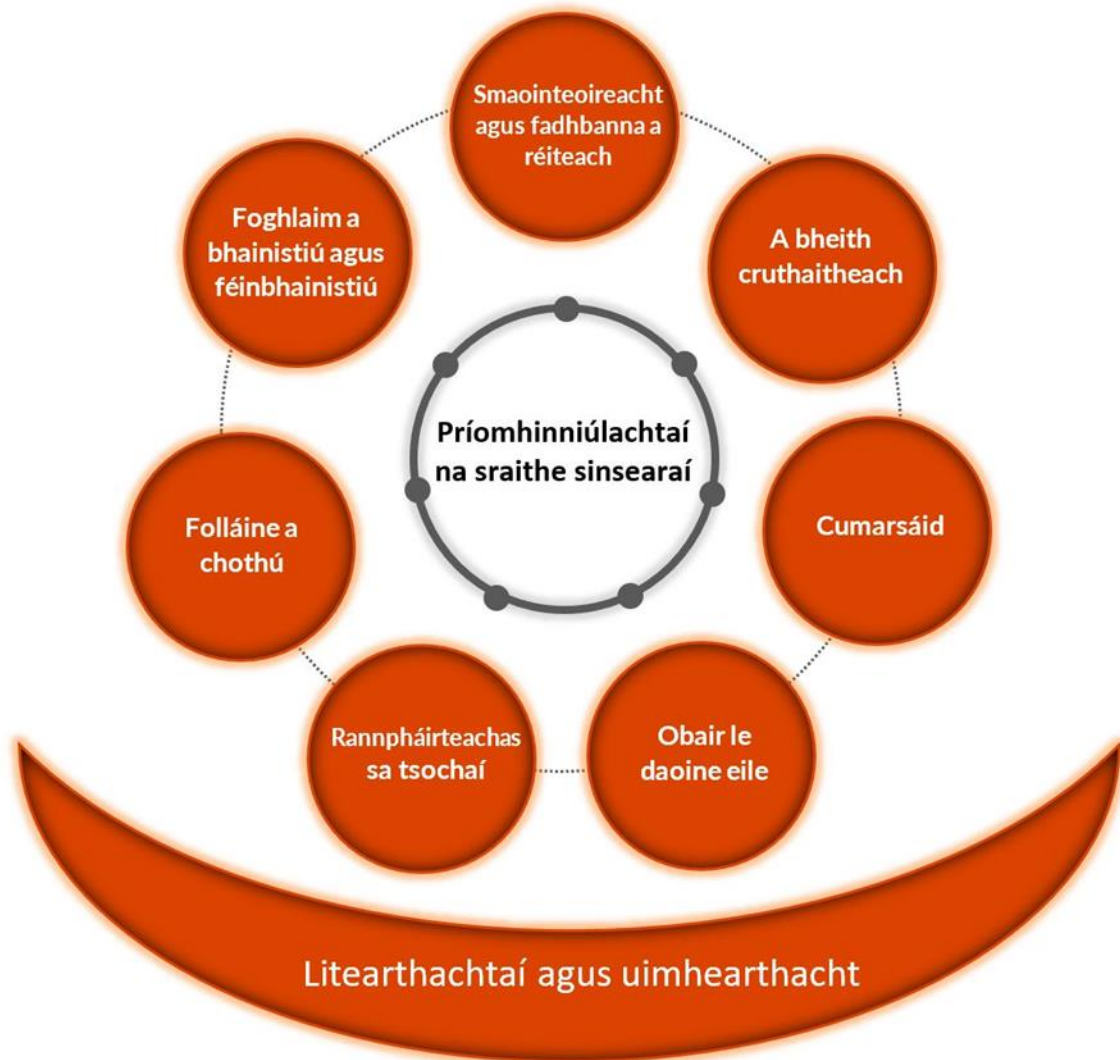
Is scáth-théarma é *Príomhinniúlachtaí*² ina ndéantar tagairt don eolas, na scileanna, na luachanna agus na meonta a fhorbraíonn an scoláire ar bhealach imeasctha le linn na sraithe sinsearaí.

Fíor 1 Comhpháirteanna na bpríomhinniúlachtaí agus an tionchar a mianaítear leo

Tá na hinniúlachtaí seo idirnasctha agus cumascann siad lena chéile; is féidir leo foghlaim iomlán an pháiste a fheabhsú; in ann cabhrú leis an scoláire agus leis an múinteoir naisc bhríocha a dhéanamh idir agus thar réimsí foghlama difriúla; agus tá tábhacht ag baint leo ar fud an churaclaim.

² Is é a thugtar orthu seo freisin ó am go chéile ná acmhainneachtaí nó cumais.

Fíor 2 Príomhinniúlachtaí sa tSraith Shinsearach, lena dtacaíonn lítearthachtaí agus uimhearthacht.

Cuireann forbairt lítearthachta agus uimhearthacht an scoláire le forbairt na n-inniúlachtaí agus an bealach eile thart. Tacaítear leis na príomhinniúlachtaí nuair a bhíonn lítearthacht agus uimhearthacht an scoláire forbartha go maith agus nuair is féidir leo dea-úsáid a bhaint as uirlisí éagsúla, lena n-áirítear teicneolaíochtaí, chun tacú lena chuid foghlama.

Cuirtear beocht sna príomhinniúlachtaí trí na heispéiris foghlama agus na hoideolaíochtaí a roghnaíonn an múinteoir agus trí fhreagairtí an scoláire orthu seo. Is féidir agus ba cheart go gcabhrófaí leis an scoláire a chuid príomhinniúlachtaí a fhorbairt, beag beann ar a chúlra, ar a chuid cúinsí ná ar a chuid eispéireas, faoi láthair nó roimhe seo, agus ba cheart go mbeadh neart deiseanna aige a phríomhinniúlachtaí a léiriú. Tá tuilleadh sonraí maidir leis na príomhinniúlachtaí ar fáil ag <https://ncca.ie/en/senior-cycle/senior-cycle-redevelopment/student-key-competencies/>

Is féidir na príomhinniúlachtaí seo a fhorbairt i nGníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta ar réimse bealaí. Mar shampla, tá rogha, guth agus tionchar san fhoghlaim agus sa tsochaí araon lárnach do **Rannpháirtíocht sa tSochaí** agus d'eispéireas an scoláire ar an ábhar. Feiceann an scoláire ról an chine dhaonna sna fadhbanna, ach sna réitigh chomh maith. Déanann sé machnamh ar a chuid luachanna, braistintí agus gníomhartha agus foghlaimíonn sé le bheith in ann comhghéilleadh a dhéanamh nó an fód a sheasamh, de réir mar is cuí. Nuair a thagann éagothromas agus éagóir chun cinn, foghlaimíonn sé conas dlúthpháirtíocht a léiriú agus iad ag iarraidh réitigh a fháil ar chásanna a bhaineann an bonn de dhínit agus de chearta an duine. Tuigeann sé go mbíonn tionchar coiteann ag ár ngníomhartha go háitiúil agus níos faide i gcéin, rud a léiríonn meas ar riachtanais agus cearta na nglúnta atá ann anois, na nglúnta a thiocfaidh inár ndiaidh agus don nádúr. De réir mar a fhaigheann sé taithí ar ghníomhartha a dhéanamh a chinntear go daonlathach, cothaíonn sé agus cuireann sé le luachanna daonlathacha ina scoil agus ina phobal. Forbraíonn sé féinéifeachtúlacht agus creideann sé go láidir ina chumas córais a chíoradh, a cheistiú, a chosaint agus a athrú ó bhonn.

Cabhraíonn an t-ábhar seo leis an scoláire a aithint go bhfuil éiginnteacht ag baint le todhchaí an phláinéid agus todhchaí na speiceas a mhaireann air, an cine daonna san áireamh, agus aghaidh á tabhairt ar dhíghrádú comhshaoil. Trína **Bheith Cruthaitheach**, smaoiníonn sé ar cheisteanna agus déanann sé iad a fhiosrú, sainaithníonn sé fadhbanna agus déanann sé tuairimíocht i dtaobh freagraí agus réitigh fhéideartha. De réir mar a fhorbraíonn sé a chumas freagairt do chastacht na ndúshlán, foghlaimíonn sé an tionchar a bhíonn ag a mhothúcháin ar na rudaí a spreagann chun gnímh é. Trína bheith ag obair lena chomhscoláirí agus meas a léiriú orthu, tá **Folláine á Cothú** ag an scoláire trí spás ionchuimsitheach tacúil a dhéanamh dá rang agus dá scoil. Trína ngníomhartha coiteanna, baineann sé leas as a chuid freagraí mothúcháin chun meon teacht aniar, dlúthpháirtíochta agus cumhachtaithe a chothú ina rang agus ina phobal. Nuair a aithníonn sé éagóir, braitheann sé go bhfuil sé de chumhacht aige gníomhú i gcomhghuaillíocht le daoine eile, ag teacht leis an bhféiniúlacht, na luachanna agus na tuairimí atá á bhforbairt agus á gcur in iúl aige. De réir mar a bhíonn sé ag plé le daoine agus le grúpaí éagsúla ar fud na hÉireann agus ar fud an domhain, foghlaimíonn an scoláire conas meas a bheith aige ar fhéiniúlachtaí agus ar chultúir éagsúla, iad a cheiliúradh agus a thuiscint.

Tá gníomh faoi stiúir daoine óga agus gníomhaíocht choiteann rithábachtach d'eispéireas an ábhair seo. Trí scafláil a dhéanamh ag an tús maidir le gníomh a eagrú agus a dhéanamh agus

ag dul ar aghaidh chuig gníomh atá níos mó faoi stiúir an scoláire, foghlaimíonn an scoláire conas **Obair le Daoine Eile**. Foghlaimíonn sé conas cinntí a dhéanamh i ngrúpaí agus oibríonn siad le chéile chun spriocanna coiteanna a bhaint amach. Trína chuid tuairimí a roinnt le daoine eile trí **Chumarsáid** a dhéanamh leo, cuireann sé tuairimí in iúl go minic ar rudaí atá tábhachtach dó, agus forbraíonn sé a chumais plé a dhéanamh, argóint a dhéanamh, áitiú a dhéanamh agus eolas a thabhairt do dhaoine. Tuigeann sé agus tá sé oscailte don éagsúlacht a ghabhann le meonta agus cruinneshamhlacha a bhíonn ag grúpaí difriúla agus ag daoine aonair, agus an chaoi a bhfuil tionchar acu siúd ar chinnteoireacht maidir le cúrsaí comhshaoil. Nascann sé lena phobal áitiúil agus leis an nádúr, ag bailiú eolais ag baint úsáid as a chéadfaí ar fad. Mar chuid dá ghníomhartha cruthaíonn, dearann agus cumann sé réimse téacsanna, cosúil le déantáin fhisiciúla, léirithe, an focal scríofa agus labhartha.

Tacaíonn **litearthacht agus uimhearthacht** le forbairt príomhinniúlachtaí i seomra ranga Ghníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta agus a mhalairt. Tá sé seo ábhartha go háirithe nuair a bhailíonn agus a léirmhíníonn an scoláire sonraí príomha agus é ag baint úsáid as modhanna analógacha agus digiteacha. Tagann tuilleadh feabhais ar litearthacht an scoláire tríd an meastóireacht chriticiúil a dhéanann sé ar shonraí tánaisteacha ó fhoinsí iontaofa. De réir mar a dhéanann sé measúnú ar an bhfianaise atá ag méadú i leith an athruithe aeráide atá spreagtha ag an gcine daonna, mar shampla, déanann sé iniúchadh ar shonraí, ar fhaisnéis, ar phatrúin agus ar threochtaí. Aithníonn sé castacht na faidhbe, agus déanann sé naisc idir tosca polaitiúla, eacnamaíocha, soch-chultúrtha agus comhshaoil. Tá **Smaointeoireacht agus Réiteach Fadhanna** ar ardleibhéal ag teastáil le tabhairt faoin ábhar seo, mar úsáideann an scoláire raon straitéisí smaointeoireachta agus forbraíonn sé réitigh fhéideartha ar fhadhbanna. Tugann sé faoina chuid foghlama le hintinn oscailte, ag lorg dearthaí éagsúla go gníomhach.

Teagasc agus foghlaim

Tacaíonn Gníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta le raon leathan cur chuige i leith an teagaisc agus na foghlama a úsáid. Tugann aidhmeanna agus nádúr an ábhair seo agus na réimsí a ndéantar iniúchadh orthu deis do mhúinteoirí agus do scoláire Gníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta tógáil ar dhea-chleachtais reatha sa seomra ranga. Is féidir an deis seo a chur i gcrích trí aird a thabhairt ar an nádúr a bhaineann leis an ngníomh, ar nádúr an spáis foghlama, agus ar an ngné mhothaitheach a bhaineann leis an bhfoghlaim san ábhar seo.

An nádúr a bhaineann leis an ngníomh

Cumasaíonn Gníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta an scoláire lena chumas gníomhúcháin féin a aithint, a chuid muintíne a fhorbairt le tionchar a imirt ar athrú agus a acmhainn le gníomh a dhéanamh a aithint. Tugann eispéireas ar an ábhar deis don scoláire tógáil ar ghníomhartha dearfacha aonair nó ar ghníomhartha coiteanna a d'fhéadfadh a bheith déanta aige sna luathchéimeanna dá oideachas (m.sh. fuinneamh a chaomhnú, athchúrsáil) de réir mar a leathnaíonn sé a pheirspictíocht ar an ról atá ag an ngníomh coiteann maidir le dul i bhfeidhm ar athrú agus ar a acmhainneacht mar dhuine aonair tionchar a imirt ar na gníomhartha coiteanna a dhéantar. Tacaíonn múinteoirí leis an scoláire eolas, scileanna, luachanna agus meonta a fhorbairt le gníomh éifeachtach a dhéanamh;

- Atá coiteann ó thaobh a nádúir de.
- Atá faoi stiúir daoine óga agus a chinntear go daonlathach ag scoláirí.
- A bhfuil sé mar aidhm aige aghaidh a thabhairt ar bhunchúiseanna a bhaineann le saincheisteanna aeráide agus inbhuanaitheachta (in áit aghaidh a thabhairt ar chomharthaí amháin).
- A dhéanann plé ar chúrsaí cumhachta, agus ar cé aige a bhfuil an chumhacht, i gcomhthéacs ar leith.
- Atá bunaithe ar dhlúthpháirtíocht le daoine a mbíonn tionchar ag saincheisteanna aeráide agus inbhuanaitheachta orthu.
- Atá éifeachtach agus a chumasaíonn daoine, ag cur fáilte roimh rannpháirtíocht ó dhaoine agus ó phobail eile lasmuigh den seomra ranga sa tsochaí i gcoitinne.
- A chuireann le agus a thugann aghaidh ar éagothroimí domhanda a athrú ó bhonn.

Tá comhoibriú i measc comhscoláirí ag teastáil le gníomhú éifeachtach a bhaint amach chomh maith leis an ról bunúsach atá ag pobail agus ag an tsochaí ar an iomlán le hathruithe a chur i bhfeidhm. De réir mar a ghlacann an scoláire páirt i bhfoghlaim saoil agus fheidhmeach sa seomra ranga agus i suíomhanna eile (m.sh. tograí áitiúla ar éiceachóras, feachtasaíocht ar chúrsaí inbhuanaitheachta, for-rochtain leis an bpobal), forbraíonn sé dearcadh réalaíoch agus dóchasach ar an nádúr a bhaineann leis an ngníomh, rud a chuimsíonn agus a théann níos faide ar aghaidh ná tionscnaíocht aonair. Is iad na múinteoirí atá in ann na breithiúnais ghairmiúla is fearr a thabhairt ar eispéiris foghlama a chuirfidh ar chumas a gcuid scoláirí gníomh níos éifeachtaí a dhéanamh de réir mar a théann siad ar aghaidh tríd an ábhar. Tacaíonn sé leis an scoláire ina aonar agus i ngrúpaí beaga chun eolas, scileanna, luachanna agus meonta a

fhorbairt feadh contanaim gníomhaíochta, ag tógáil ar ghníomh faoi stiúir múinteoirí go gníomhú faoi stiúir daoine óga, a chinneann scoláirí go daonlathach.

An spás foghlama

Is féidir tacú leis an scoláire torthaí foghlama na sonraíochta seo a bhaint amach trí eispéiris chúí agus áitbhunaithe a chur ar fáil sa seomra ranga, áit a mbíonn deiseanna aige:

- Gníomhú mar dhuine aonair agus i ngrúpaí beaga araon, le forbairt na n-inniúlachtaí atá ag teastáil a uasmhéadú le gníomh éifeachtach a dhéanamh.
- Taithí a fháil ar chur chuige iomlánaíoch a dhéanann mothúcháin, smaointeoireacht agus eispéiris saoil an scoláire a mheas.
- Páirt a ghlacadh i saoránacht dhaonlathach, lena mbaineann machnamh criticiúil, rannpháirtíocht dhaonlathach agus gníomh bunaithe ar eolas.
- Muintearas agus nasc le háit, nádúr, agus pobal a thógáil.
- Teacht aniar a chothú ann féin agus teacht aniar a spreagadh i measc a chomhscoláirí.

Mar gheall ar a éagsúla agus a bheidh na gníomhaíochtaí a dtabharfaidh an scoláire fúthu, cuirfear ar a chumas dul i gceannas ar a chuid foghlama féin trí spriocanna a leagan síos, pleananna gníomhaíochta a fhorbairt, agus aiseolas measúnaithe a fháil agus a fhreagairt. Teastaíonn tacaíocht de mhéid agus de chineál difriúil ón scoláire ionas go n-éireoidh leis. Beidh éileamh difriúil le sonrú in aon ghníomhaíocht foghlama mar go mbíonn smaointe agus tuiscint dhifriúil ag an scoláire ina leith. Cuirtear an ionchuimsitheacht chun cinn trí úsáid a bhaint as straitéisí, mar shampla leibhéal na scileanna a theastaíonn a athrú, méid agus cineál idirghabháil an mhúinteora a athrú, agus luas agus ord na foghlama a athrú. Chomh maith le straitéisí éagsúla teagaisc, tacóidh straitéisí éagsúla measúnaithe le foghlaim agus soláthróidh siad faisnéis atá inúsáidte mar aiseolas, sa chaoi is gur féidir gníomhaíochtaí teagaisc agus foghlama a chur in oiriúint do riachtanais an scoláire aonair. De thoradh tascanna cuí agus mealltacha a shocrú, ceisteanna a mbaineann dúshlán éagsúil cogaíoch leo a chur, agus aiseolas a thabhairt a chuireann neamhspleáchas an fhoghlaiméora chun cinn, tacóidh an measúnú le foghlaim chomh maith le hachóimre a thabhairt ar ghnóthachtáil.

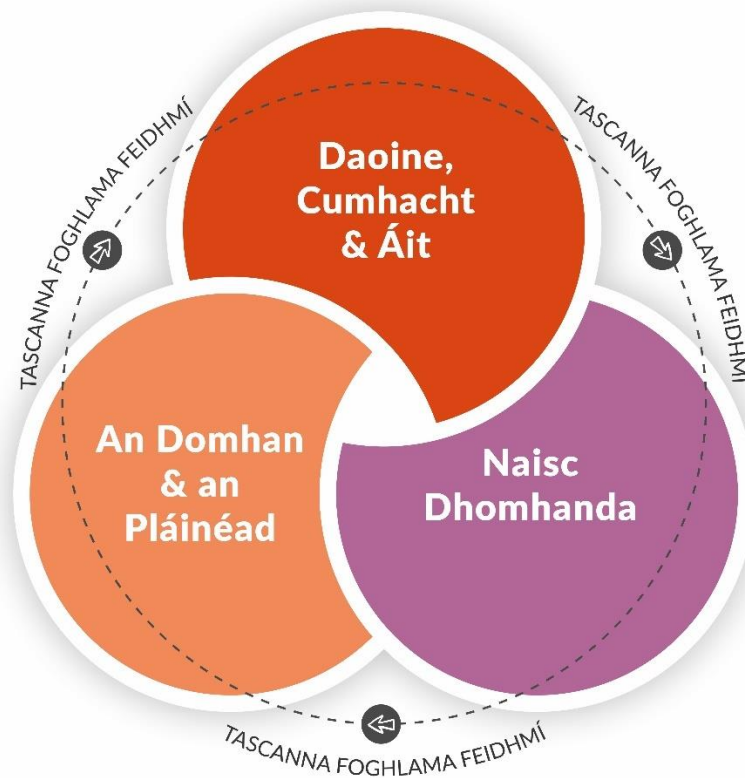
An gné mhothaitheach a bhaineann leis an teagasc agus leis an bhfoghlaim i nGníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe

Cuirfidh Gníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta deiseanna ar fáil don scoláire mothúcháin a bhainistiú ar bhealach dearfach agus é ag maireachtáil le héiginnteacht. Tá sé tábhachtach go dtuigeann an scoláire go bhfuil freagraí mothúcháin ar an ngéarchéim aeráide agus comhshaoil bailí, agus ba cheart spás a chruthú don scoláire le mothúcháin a chur in iúl agus anailís a dhéanamh ar an gcaoi a gcuireann a chuid mothúchán bonn eolais faoina iompraíochtaí agus faoin gcaoi a mbíonn sé ag idirghníomhú leis an ábhar foghlama.

Ba cheart do mhúinteoirí a bheith ar an eolas faoin gcomhcheangal casta idir mothúcháin agus saincheisteanna ar ghníomhú ar son na haeráide agus forbairt inbhuanaithe i ngach gné den fhoghlaim. De réir mar a fhoghlaimíonn an scoláire faoi mhéid na ndúshlán atá i gceist agus na riachtanais maidir le gníomhú éifeachtach, tá sé tábhachtach cothromaíocht a bhaint amach idir dóchas agus réadúlacht, toisc go bhféadfadh sé a bheith deacair dóchas a chothú maidir leis an gcumas freagairt don ghéarchéim aeráide agus iad ag tabhairt aghaidh ar na dúshlán an-dáiríre agus práinneacha atá roimh an domhan. Cuireann eispéireas an ábhair ar chumas an scoláire scileanna a fhorbairt i dtimpeallachtaí tacúla, teacht aniar agus dóchas a chothú chun na saincheisteanna éagsúla a thagann aníos ina chuid foghlama san ábhar agus sa tsochaí i gcoitinne a láimhseáil. Foghlaimíonn sé, cé nach laghdóidh iarrachtaí aonair amháin iarmhairtí na géarchéime aeráide agus comhshaoil, tá an cumas agus an cumas gníomhúcháin aige tionchar a imirt agus gníomh coiteann a dhéanamh le hathruithe a bhaint amach.

Snáitheanna staidéir agus torthaí foghlama

Leagtar na scileanna, luachanna agus meonta amach don scoláire i gceithre shnáithe i sonraíocht Ghníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta - An Domhan agus an Pláinéad; Daoine, Cumhacht agus Áit; Naisc Dhomhanda; agus an snáithe ar Thascanna Foghlama Feidhmí.

Fíor 3 Achoimre ar na snáitheanna

Cuireann an tsonraíocht béim ar chur chuige neamhlíneach comhtháite i leith na foghlama ar fud na snáitheanna. Aithníonn na torthaí foghlama sna snáitheanna seo a leanas; an Domhan & an Pláinéad, Daoine, Cumhacht, Áit; agus Naisc Dhomhanda - na príomhchoincheapa, prionsabail agus teoricí trína bhfoghlaímíonn an scoláire faoi agus trína bhfaigheann sé taithí ar ghníomh fóna a dhéanamh.

Aithníonn an snáithe ar Thascanna Foghlama Feidhmí ceithre thasc trína dtéann an scoláire i ngleic le saincheisteanna comhaimseartha agus é ag foghlaim faoi ghníomh agus trí ghníomh a dhéanamh, ag déanamh a chuid foghlama a chomhcheangal agus a chur i bhfeidhm ar fud na sonraíochta. Feidhmíonn na tascanna seo mar lionsaí trína bhfaigheann an scoláire taithí ar chuid den fhoghlaim sa chéad trí shnáithe. Ceapadh an tsonraíocht do Ghníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta le haghaidh 180 uair an chloig ar a laghad d'am ranga.

Ba cheart go bhféadfadh gach scoláire na torthaí foghlama a bhaint amach, de réir a gcuid iniúilachtaí agus a chumais féin. Cuireann torthaí foghlama próisis teagaisc agus foghlama chun cinn a fhorbraíonn eolas, scileanna, luachanna agus meonta an scoláire de réir a chéile, rud a chuireann ar a chumas a phríomhinniúlachtaí a chur i bhfeidhm ar chásanna difriúla de réir mar a théann sé chun cinn. Tabharfaidh scoláirí atá ag déanamh staidéar ar an nGnáthleibhéal agus ar an Ardleibhéal araon aghaidh chriticiúil ar an nGníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe, ach beidh an comhthéacs, an fhaisnéis agus na torthaí a eascraíonn as an rannpháirtíocht sin éagsúil lena chéile.

Gnáthleibhéal	Ardleibhéal
<p>Téann an scoláire i ngleic le raon leathan eolais, atá nithiúil den chuid is mó, ach ina bhfuil gnéithe teibíochta nó gnéithe teorice freisin.</p> <p>Léiríonn an scoláire an úsáid a bhaineann sé as raon measartha de scileanna agus uirlisí agus roghnaíonn sé ó raon gnásanna agus cuireann sé réitigh atá ar eolas aige i bhfeidhm ar fhadhbanna i gcomhthéacsanna a bhfuil cleachtadh aige orthu agus i gcinn nach bhfuil.</p> <p>Forbraíonn an scoláire scileanna litearthachta agus baineann sé úsáid as fianaise agus sonraí le torthaí a chur in iúl agus le tátail a bhaint as ceisteanna a chuir sé féin agus cinn a chuir daoine eile.</p>	<p>Téann an scoláire i ngleic le raon leathan eolais, lena n-áirítear coincheapa teoiriciúla agus smaointeoireacht theibí, le doimhneacht shuntasach i roinnt réimsí.</p> <p>Léiríonn agus úsáideann an scoláire réimse leathan scileanna speisialaithe chun faisnéis a mheas agus a úsáid, chun straitéisí iniúchta a phleanáil agus a fhorbairt, agus chun réitigh a chinneadh ar fhadhbanna éagsúla nach bhfuil cleachtadh aige orthu. Sainaitníonn sé scileanna agus eolas agus cuireann sé i bhfeidhm iad i réimse leathan comhthéacsanna, idir chinn a bhfuil cleachtadh aige orthu agus chinn nach bhfuil.</p> <p>Forbraíonn an scoláire scileanna litearthachta agus baineann sé úsáid as fianaise agus sonraí cuí chun torthaí a chur in iúl go héifeachtach agus le tátail bhailí a bhaint i dtaca le ceisteanna a chuir sé féin agus cinn a chuir daoine eile.</p>

Tábla 1: Dearadh torthaí foghlama don ghnáthleibhéal agus don ardleibhéal

Tugtar achoimre ghairid ar gach snáithe thíos, agus tábla ina ndiaidh. Sa cholún ar dheis, tá torthaí foghlama a dhéanann cur síos ar an eolas, na scileanna, na luachanna agus na meonta ba cheart a bheith ar chumas an scoláire i ndiaidh tréimhse foghlama. Sa cholún ar chlé, déantar cur síos ar réimsí ar leith faoina bhfoghlaimíonn an scoláire. I dteannta a chéile, cuirfidh siad seo soiléireacht agus comhleanúnachas leis na codanna eile den tsonraíocht ar fáil.

Snáithe 1: An Domhan agus an Pláinéad

Sa snáithe seo, foghlaimíonn an scoláire go bhfuil timpeallacht shláintiúil rithábachtach le hinbhuanaitheacht a chinntiú, agus ceistíonn sé an fhianaise ar dhamáiste don chomhshaoil agus ar chaillteanas comhshaoil de bharr tionchar an duine ar chórais nádúrtha. Agus béim á leagan ar chastacht na ndúshlán inbhuanaitheachta, cuireann an snáithe seo le heolas an scoláire ar eolaíocht aeráide agus ar chórais chomhshaoil. Trí bhreithniú a dhéanamh ar fhianaise agus ar mhúnlaí eolaíocha atá suas chun dáta, déanann an scoláire iniúchadh ar na cúiseanna agus na héifeachtaí a bhaineann le hathrú comhshaoil agus forbraíonn sé tuiscint ar bhealaí inar féidir na hathruithe sin a thomhas. Tabharfaidh sé seo bunús eolaíoch don scoláire lena ghníomhartha a chosaint agus a mheas. De réir mar a fhoghlaimíonn sé faoi chóras an Domhain, aithníonn an scoláire go bhfuil teorainneacha ag baint leis an gcomhshaoil agus tuigeann sé an baol damáiste a d'fhéadfadh a bheith ann nuair a bhrúitear na teorainneacha sin thar thairseacha áirithe. Trína chuid foghlama thar an snáithe seo agus na snáitheanna go léir, forbraíonn sé tuiscint go bhfuil cothromaíocht chomhshaoil idirnasctha le gach rud - ónár stair go dtí ár dtodhchaí, ár gceantar, agus ag gach leibhéal cinnteoireachta.

Snáithe 1 Torthaí foghlama

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
<p>córais an domhain (geoisféar, bithsféar, crióisféar, hidrisféar, atmaisféar), éiceachórais dhomhanda (domhanda, muirí, úruisce, faoi thalamh); naisc éagsúla lena n-áirítear timthriall carbóin, timthriall uisce, srl.</p> <p>príomhthomhais a úsáidtear chun athrú aeráide a mheas - Athrú teochta le himeacht aimsire (aer, talamh, aigéan), leibhéil frasaíochta (báisteach, titim sneachta), leibhéil CO₂ an atmaisféir, leibhéil farraige ag ardú, aigéadú aigéin, minicíocht eachtraí adhaimsire, oighearchúlú, athruithe gnáthóige agus bithmhaise, fianaise ó chroíleacáin oighir, fáinní crainn, dríodair aigéin, sceireacha coiréil, sraitheanna carraigeacha, fianaise stairiúil, srl.</p>	<ol style="list-style-type: none"> breac-chuntas a thabhairt ar chórais an Domhain agus ar na naisc idir éiceachórais dhomhanda míniú a thabhairt ar larmhairt Ceaptha Teasa; iniúchadh a dhéanamh ar thosca a spreagann athruithe i gcórais aeráide agus chomhshaoil léiriú a thabhairt, trí úsáid a bhaint as fianaise ó shonraí satailíte agus uirlise, agus ó thaifid stairiúla chomhshaoil, ar conas a chuireann an cine daonna leis an athrú aeráide

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
<p>príomhthomhais a úsáidtear chun athrú aeráide a mheas; éiginnteachtaí mar gheall ar éagsúlachtaí i samhlacha, tuairimí maidir le leibhéal de gháis Cheaptha Teasa a thuar, inathraitheacht aeráide mar gheall ar fheiniméin nádúrtha (gníomhaíocht bholcánach, fuinneamh gréine, idirghníomhaíochtaí atmaisféar aigéin, fithis an Domhain timpeall na Gréine)</p> <p>naoi dteorainn phláinéadacha – athrú aeráide, eintitis nuálacha, ídiú strataisféarach ózóin, ualú atmaisféarach aerasóil, aigéadú aigéin, sreafaí bithcheimiceacha, athrú fíoruisce, athrú ar chóras talún, sláine bithsféir</p> <p>éiceachóras áitiúil roghnaithe</p> <p>an luach a bhaineann le héiceachórais shláintiúla a thacaíonn le réimsí lena n-áirítear cosaint aeráide, slí bheatha, sláinte, fóillíocht, leigheas, spioradáltacht, luach aeistéitice, táirgeadh bia, táirgeadh ábhar, oidhreacht, cultúr, srl.</p> <p>athrú comhshaoil in éiceachóras áitiúil - aon mheascán d'aer, ithir, uisce, agus bithéagsúlacht; suirbhéanna éiceolaíocha a bhailíonn sonraí cáilíochtúla agus cainníochtúla lena n-áirítear orgánaigh atá le fáil nó nach bhfuil le fáil i gceantair ina bhfuil truailliú ard (truailliú aeir nó uisce), cion húmais in ithir, cáilíocht uisce, srl.</p> <p>conas is féidir leis an éiceachóras áitiúil roghnaithe cur le fanacht laistigh de teorainneacha pláinéadacha ábhartha nó cur le sárú na dteorainneacha céanna</p> <p>feachtais ar son chearta an nádúir, argóintí lena n-áirítear cúrsaí eolaíochta, soch-chultúrtha agus polaitiúla, morálta, eacnamaíochta, srl.</p>	<p>d. scrúdú a dhéanamh ar an gcaoi a ndéantar athrú aeráide san am atá thart agus sa todhchaí a mheas agus a thomhas; faigh tuiscint ar na héiginnteachtaí a bhaineann le samhaltú aeráide sa todhchaí</p> <p>e. achoimre a thabhairt ar choincheap na dteorainneacha pláinéadacha; tuiscint a fháil ar a bhfuil i gceist le teorainneacha pláinéadacha a shárú</p> <p>f. cur síos a dhéanamh ar an gcaoi a dtacaíonn an t-éiceachóras áitiúil le folláine an duine</p> <p>g. iniúchadh a dhéanamh ar chúiseanna agus éifeachtaí an athraithe comhshaoil san éiceachóras áitiúil, bain úsáid as sonraí príomhúla a bhailítear san éiceachóras chun tacú le conclúidí</p> <p>h. an chaoi a n-idirghníomhaíonn an t-éiceachóras áitiúil le teorainneacha pláinéadacha a mheas</p> <p>i. breac-chuntas a thabhairt ar ghníomhartha is féidir a</p>

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
<p>gnéithe maireachtála a saothraítear/nach saothraítear airgead astu, córais inbhuanaithe, geilleagar ciorclach, cleachtais phearsanta, rialacháin a fhorbairt</p>	<p>dhéanamh chun an t-éiceachóras áitiúil a chosaint nó a fheabhsú</p> <p>j. argóintí ar son chearta an nádúir a phlé</p> <p>k. measúnú saolré a dhéanamh ar na tionchair a bhíonn ag táirge ar an gcomhshaol; léiriú a dhéanamh ar conas a d'fhéadfadh cleachtas, próiseas nó seirbhís roghanna malartacha inbhuanaithe a chur ar fáil</p>

Snáithe 2: Daoine, Cumhacht agus Áit

Sa snáithe seo, bíonn deis ag an scoláire iniúchadh a dhéanamh ar ár n-áit i ngníomhú ar son na haeráide agus i bhforbairt inbhuanaithe agus ar an ngaol idir daoine agus áit atá ag síorathrú. Tagraíonn Áit, sa chás seo, do scoil, do phobal áitiúil agus do thír an scoláire. Chomh maith leis sin léiríonn sé féiniúlacht agus luachanna daoine aonair agus grúpaí go háitiúil agus go náisiúnta araon, lena n-áirítear luachanna polaitiúla. De réir mar a dhéanann an scoláire iniúchadh ar choincheapa amhail an pobal, cinnteoireacht, úsáid fuinnimh agus bunchúiseanna le hathrú comhshaoil, glacann sé am le machnamh a dhéanamh ar a fhéiniúlacht agus ar a luachanna féin. Déanann sé luachanna a léirítear trí ghníomhartha daoine aonair agus grúpaí ina scoil, ina cheantar agus ar fud na hÉireann a mheas, agus tuigeann an chumhacht atá ag an bpobal meon inbhuanaitheachta a spreagadh trí iarracht choiteann.

Snáithe 2 Torthaí foghlama

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
foinsí fianaise amhail ailt nuachta, na meáin shóisialta, fianaise ó dhaoine aonair/grúpaí, cuairt áitbhunaithe, gníomhartha agus tionscnaimh reatha nó a rinneadh roimhe seo (amhail Bailte Slachtmhara, grúpaí glantacháin trá, tionscnaimh scoile thar bhlianta éagsúla). Gníomhartha a mheastar a bheith éifeachtach sa chás go raibh athrú fiúntach ann dá bharr	a. iniúchadh a dhéanamh ar éifeachtacht ghníomh aeráide nó inbhuanaitheachta i suíomh scoilbhunaithe nó áitiúil ó scoil go pobal, contae, nó cúige
an difríocht idir iompraíochtaí pearsanta agus athruithe sistéamacha níos leithne ar gá dóibh tarlú	b. machnamh a dhéanamh ar thionchar agus ar an éifeachtacht a bhaineann le hiompar pearsanta maidir le hiarmhairtí diúltacha ar an gcomhshaoil a laghdú; comparáid a dhéanamh le gníomhartha a bhfuil sé mar aidhm acu athruithe córasacha níos leithne a bhaint amach
pobail nuálacha atá ag tabhairt faoi réiteach fadhbanna rannpháirtíochta	c. míniú a thabhairt ar an gcaoi a bhfuil daoine ag dul in oiriúint d'éifeachtaí an athraithe aeráide in Éirinn
forbairt pobail / forbairt ar 'cumhacht na ndaoine' ag baint úsáid as cás-staidéir; lena n-áirítear daonlathas fuinnimh, pobail agus comharchumainn fuinnimh inbhuanaithe, oideachas pobail, cumhachtú, bacainní agus constaicí rannpháirtíochta	

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
<p>idirghníomhú gníomhaíochtaí socheacnamaíocha, institiúideacha agus teicneolaíocha, m.sh. fás eacnamaíoch, diansaothrú talmhaíochta, uirbiú, iompar, aistriú faisnéise, úsáid fuinnimh atá ag méadú, etc.</p> <p>cúiseanna a gcuirtear nó nach gcuirtear cinntí beartais i bhfeidhm</p> <p>cinnteoireacht a bhfuil athrú dearfach nó diúltach i gceist léi, agus lena mbaineann idé-eolaíocht pholaitiúil, próisis reachtaíochta, stocaireacht, luachanna cultúrtha, feachtaíocht, srl.</p> <p>an chaoi a n-imríonn earnáil tionchar ar an gcomhshaol agus bealaí lena tionchar a laghdú; an tábhacht a bhaineann le haistrithe córa</p> <p>iompar – eitlíocht, loingseoireacht, poiblí, príobháideach</p> <p>cónaithe – tógáil, rátáil fuinnimh tithe</p> <p>seirbhísí digiteacha – comhlachtaí ilnáisiúnta digiteacha, ionaid sonraí</p>	<p>d. fiosrú a dhéanamh ar cad é atá i gceist le príomhchúiseanna an athraithe comhshaoil</p> <p>e. measúnú a dhéanamh ar chur i bhfeidhm cinnidh beartais náisiúnta in Éirinn a bhfuil tionchar aige ar an gcomhshaol, agus tionchar tosca eacnamaíocha, polaitiúla, cultúrtha agus eiticiúla ar an gcinneadh beartais á chur san áireamh</p> <p>f. míniú a thabhairt ar an tionchar a bhíonn ag úsáid fuinnimh ar an gcomhshaol i gceann de na hearnálacha seo a leanas in Éirinn; cur síos a dhéanamh ar an gcaoi ar féidir leis an earnáil sin céimeanna a ghlacadh leis an drochthionchar a d'fhéadfadh a bheith aici a laghdú:</p> <ol style="list-style-type: none"> Iompar Cónaithe Seirbhísí digiteacha Déantúsaíocht <p>g. iniúchadh a dhéanamh ar ról atá ag talmhaíocht na hÉireann sa phlé ar bhithéagsúlacht, athghiniúint aeráide agus cliseadh aeráide.</p>

Snáithe 3: Naisc Dhomhanda

Sa snáithe seo, fiosraíonn an scoláire smaointeoireacht agus gníomhartha domhanda. Cuireann sé a thaithí ar ghníomhú ar son na haeráide agus ar fhorbairt inbhuanaithe i saincheistanna níos leithne maidir le cinnteoireacht agus cumhacht mar a léirítear trí rialachas, trí fhórsaí eacnamaíocha agus trí éagothroime dhomhanda. Déanann sé iniúchadh ar cheartas aeráide i gcomhthéacs iarrachtaí trasnáisiúnta chun aghaidh a thabhairt ar chaillteanas aeráide, damáiste, agus fiachas éiceolaíoch. Trí dhul i ngleic le samplaí ón bhfíorshaol, foghlaimíonn sé faoi ról na teicneolaíochta agus na nuálaíochta maidir le todhchaí eile a shamhlú.

Snáithe 3 Torthaí foghlama

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
<p>gluaiseachtaí ceartais aeráide, lena n-áirítear sampla sonrath amháin ón Domhan Thuaidh agus ón Domhan Theas</p> <p>barántúlacht agus iontaofacht na meán cumarsáide - clóite, craolta agus digiteach (lena n-áirítear na meáin shóisialta) maidir le hathrú aeráide, tionchar agus rialú na meán faoin méid a thuairiscíonn siad agus ar an gcaoi a dtuairiscíonn siad ar chúrsaí athraithe aeráide</p>	<ol style="list-style-type: none"> a. breac-chuntas a thabhairt ar na cineálacha cuir chuige eacnamaíocha seo a leanas i leith na forbartha inbhuanaithe, lena n-áirítear gné dhearfach agus ghné dhiúltach amháin ar a laghad:<ol style="list-style-type: none"> a. Geilleagar ciorclach b. Bithgheilleagar c. Dífhás d. Eacnamaíocht taoschnónna b. éilimh agus éachtaí na ngluaiseachtaí ceartais aeráide a fhiosrú c. bunús, cur chun feidhme, tomhas agus dul chun cinn na Spriocanna Forbartha Inbhuanaithe a fhiosrú d. an chaoi a dtuairiscítear saincheist a bhaineann le hathrú aeráide sna meáin éagsúla a mheas, agus cruinneshamhlacha an domhain pholaitiúil, eacnamaíoch agus chultúrtha á gcur san áireamh e. míniú a thabhairt ar a bhfuil i gceist le maolú agus oiriúnú don athrú aeráide, fiachas aeráide, caillteanas agus damáiste aeráide; freagairtí

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
<p>gealltanais idirnáisiúnta a rinneadh mar chuid de Chreat-Choinbhinsiún na Náisiún Aontaithe maidir leis an Athrú Aeráide (UNFCCC) agus de Chomhdháil na bPáirtithe (CP)</p> <p>an fhreagairt a thugann tíortha difriúla ar shaincheisteanna athraithe aeráide cosúla, cuspóirí beartais i gcomparáid le cur chun feidhme beartais</p> <p>éagóir aeráide agus éagothroimí cumhachta lena n-áirítear iad siúd a bhaineann le cearta an duine, nua-choilíneachas, éagothroime inscne, éagothroime aicme agus ciníochas</p>	<p>domhanda ar gach ceann de na coincheapa seo a mheas</p> <ul style="list-style-type: none"> f. plé a dhéanamh ar conas is féidir le réitigh difriúla geilleagair a dhícharbónú, lena n-áirítear fuinneamh in-athnuaite, aistrithe breosla, éifeachtúlacht uisce, agus ceapadh carbóin g. taighde a dhéanamh ar an tionchar atá ag gealltanais idirnáisiúnta maidir le hathrú aeráide a laghdú ar fhorbairt beartais in Éirinn agus san AE h. freagairt na hÉireann ar mhaolú athraithe aeráide a chur i gcomparáid le freagairt tíre eile i. iniúchadh a dhéanamh ar chás-staidéar lasmuigh d'Éirinn le naisc idir athrú aeráide agus éagothroime a aithint

Snáithe 4: Tascanna Foghlama Feidhmí

A oiread agus is indéanta, tá deiseanna ag teastáil ón scoláire lena chuid foghlama ar Ghníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta a chur i bhfeidhm, trí ghníomhú ar son domhan atá cóir agus inbhuanaithe.

Leagann an snáithe ar Thascanna Foghlama Feidhmí béim ar an tábhacht atá ann don scoláire na hinniúlachtaí a fhorbairt le smaoineamh agus le gníomhú go hinbhuanaithe. Thar dhá bhliain an staidéir rachaidh an scoláire i ngleic le ceithre Thasc Foghlama Feidhmí a dhéantar i ngrúpaí beaga. Déanann an scoláire tascanna a phleanáil, a dhearadh agus a chur i gcrích a bhraitheann sé atá ábhartha dó féin go pearsanta nó dá pháirtithe ranga, dá phobal áitiúil, nó don tsochaí ar bhonn níos leithne.

Tugann na ceithre Thasc Foghlama Feidhmí deis don scoláire dul i ngleic go comhoibríoch le príomhchoincheapa an ábhair i bhfíorchásanna. Is lionsa iad trínar féidir leis an scoláire blaiseadh a fháil ar chuid den fhoghlaim trasna na snáitheanna. Tá na torthaí foghlama ó na chéad trí snáithe fite fuaite ina chéile agus leis na Tascanna Foghlama Feidhmí a chur i gcrích déanfaidh an scoláire na rudaí seo a leanas:

- saincheisteanna a mheas ó thaobh dearcthaí éagsúla de
- an idircheangailteacht idir cúrsaí áitiúla agus domhanda a aithint
- cinntí eolacha a dhéanamh atá bunaithe ar thaighde
- cuir chuige idirdhisciplíneacha a mheas le fadhbanna a réiteach agus le réitigh a chruthú.

Déanann an scoláire doiciméadú, machnamh agus a chuid foghlama a roinnt ó gach Tasc Foghlama Feidhmí Cuirfidh an t-eolas, na scileanna, na luachanna agus na dearcthaí a fhorbraíonn an scoláire trí na Tascanna Foghlama Feidhmí le bonn eolais a chur faoina chuid foghlama ar fud an ábhair.

Déanfaidh an múinteoir measúnú agus tabharfaidh sé aiseolas ar fhoghlaim an scoláire mar chuid den teagasc agus foghlaim leanúnach sa seomra ranga. Ní dhéanfaidh Coimisiún na Scrúduithe Stáit (CSS) measúnú ar na Tascanna Foghlama Feidhmí. Is féidir measúnú a dhéanamh ar an bhfoghlaim trí na tascanna foghlama feidhmí agus na torthaí foghlama a bhaineann leo tríd an gcomhpháirt mheasúnaithe bhreise agus tríd an scrúdú ag deireadh an chúrsa.

Snáithe 4 Torthaí foghlama

Tasc Foghlama Feidhmí 1: Plé a dhéanamh ar ghníomhú ar son na haeráide agus forbairt inbhuanaithe

Tá saincheistanna a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide agus le forbairt inbhuanaithe casta toisc go bhfuil tionchar ag tosca éagsúla orthu, a chuimsíonn réimsí a bhfuil leas áitiúil agus leas domhanda ag baint leo. Sa tasc seo, beidh spás ag an scoláire labhairt faoi ghnéithe den ábhar seo atá tábhachtach dó. Déanfaidh sé plé ar shaincheist a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide agus le forbairt inbhuanaithe a phleanáil agus a éascú. Is féidir leis an scoláire formáid agus nádúr an phlé a shocrú agus d'fhéadfadh plé i ngrúpa beag, díospóireacht sa seomra ranga, comhrá le hoifigeach tofa nó le scoláirí ó scoil nó tír eile a bheith i gceist leis seo. Tríd an bplé a phleanáil agus a éascú, éireoidh an scoláire eolach ar na dearcthaí agus na luachanna iomadúla a chuireann bonn eolais faoin tsaincheist idir lámha. Déanfaidh sé scileanna éascaithe a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm, scileanna a bheidh in úsáid aige i réimsí eile laistigh agus lasmuigh den ábhar. Tríd an taithí a bhaineann leis an bplé a ullmhú, é a éascú, agus machnamh a dhéanamh air, fiosróidh sé ról na luachanna, lena n-áirítear a chuid luachanna féin, agus a thionchar ar chinnteoireacht.

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
an chaoi a spreagann luachanna dearcthaí agus meonta an duine aonair chun tacú le nó gan tacú le hinbhuanaitheacht san am i láthair agus sa todhchaí	a. comparáid a dhéanamh idir an chaoi a bhfuil luachanna éagsúla ag daoine, lena n-áirítear a chuid luachanna féin, atá mar bhonn ag a ndearcthaí agus a meonta maidir le gníomhú ar son na haeráide agus forbairt inbhuanaithe
an chaoi a bhfuil luachanna éagsúla ag grúpaí agus daoine aonair éagsúla	b. plé a dhéanamh ar conas is féidir le luachanna a bhaineann leis an nádúr athrú idir ó dhuine go duine agus thar am
an chaoi a dtéann córais luachanna i bhfeidhm ar an tuiscint atá ag daoine, pobail, sochaithe éagsúla (lena n-áirítear pobail Dhúchasacha nó Chéad Náisiún), ar an nádúr anois agus san am atá caite	
scileanna éascaithe - éisteacht ghníomhach, tuiscint ar iompar daoine eile, féinfheasacht, ceistiú, coimhlint a bhainistiú, srl.; rannpháirtíocht agus guth gach duine a bhfuil ag glacadh páirt i bplé a spreagadh,	c. plé cuimsitheach maidir le gníomhú ar son na haeráide agus forbairt inbhuanaithe a éascú

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
bacainní féideartha ar rannpháirtíocht a bhaint	

Tasc Foghlama Feidhmí 2: Taighde a dhéanamh ar ghluaiseacht

Sa Tasc Foghlama Feidhmí seo, foghlaimeoidh an scoláire faoi ghníomhartha daoine eile. Déanfaidh sé taighde ar ghluaiseacht shóisialta trína ndearnadh gníomh chun aghaidh a thabhairt ar phríomhchúis an athraithe aeráide agus na forbartha neamh-inbhuanaithe. De réir mar a dhéanann sé a chuid taighde, foghlaimíonn sé conas teacht ar fhaisnéis ó fhoinsí iontaofa éagsúla agus conas iad a mheas. Déanann sé freagrachtaí agus cuntasacht iad siúd atá i gcumhacht a dhéanann cinntí a mheas. Aithníonn sé príomhchúiseanna na héagóra a spreag daoine chun gnímh, agus na hathruithe a bhaintear amach trí ghníomh a dhéanamh. Trína chuid taighde déanann sé a thuiscint ar na gnéithe a bhaineann le gníomh éifeachtach a dhéanamh a dhoimhniú agus a thuiscint ar cá háit a bhféadfaidís na gnéithe sin a chur i bhfeidhm ina ghníomhartha féin amach anseo. Trí mhachnamh a dhéanamh ar an ngníomh a rinneadh, déanann sé machnamh ar an gcaoi a mbaineann ceartas aeráide le comhionannas agus le cearta an duine chomh maith leis an aeráid.

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
<p>go leor sainmhínte ar cheartas aeráide; conas is féidir leis an gceartas aeráide bonn eolais a chur faoi ghníomhartha pearsanta agus grúpa, príomhchúiseanna na héagóra aeráide; conas a théann athrú aeráide i bhfeidhm ar dhaoine ar bhealach difriúil ag brath ar thosca amhail aois, saoránacht, eitneacht, stádas sóisialta a shíltear, aicme shóisialta, tíreolaíocht, inscne, etc.</p> <p>ghluaiseachtaí áitiúla go (hidir)náisiúnta; naisc idir gluaiseachtaí nua-aimseartha agus príomhchúiseanna stairiúla; éagsúlacht agus raon foinsí, conas a d'fhéadfadh easpa mionsonraí nó claontacht a bheith ag baint le foinsí</p>	<p>a. iniúchadh a dhéanamh ar na bríonna agus na prionsabail a bhaineann le ceartais aeráide</p> <p>b. taighde a dhéanamh ar ghluaiseacht a thugann aghaidh ar shaincheist(eanna) a bhaineann leis an athrú aeráide agus le forbairt neamh-inbhuanaithe; foinsí éagsúla faisnéise a mheas, lena n-áirítear sonraí tánaisteacha</p>

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
<p>leibhéal rialtais agus rialachais atá oiriúnach don ghluaiseacht roghnaithe; scrúdú a dhéanamh ar chaidrimh chumhachta; cumas gníomhúcháin polaitiúil an phobail le córais a thabhairt chun cuntais, athruithe a éileamh, agus gníomhartha a dhéanamh ar bhealaí inbhuanaithe nó neamh-inbhuanaithe iad féin</p>	<p>c. míniú a thabhairt ar an ról atá ag córais pholaitiúla agus eacnamaíocha ar iompar agus ar ghníomhartha inbhuanaithe</p>

Tasc Foghlama Feidhmí 3: Eispéireas bunaithe ar an nádúr a dhearadh

Trí Ghníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe, forbraíonn an scoláire tuiscint ar na naisc idir an nádúr agus daoine. Pléitear leis an nádúr, san ábhar seo, mar choimíneacht (talamh/spás, ithir, uisce, aer) agus, más ábhartha, acmhainní nádúrtha (breoslaí iontaise, mianraí). Sa Tasc Foghlama Feidhmí seo cruthaíonn an scoláire eispéireas do dhaoine eile le nasc a chruthú leis an nádúr thart timpeall air. Agus an tasc á dhearadh aige, baineann an scoláire úsáid as a chuid cruthaitheachta agus cuireann a thaithí féin ar an nádúr chomh maith le sonraí príomhúla a bhailítear bonn eolais faoi. Trí pháirt a ghlacadh sa tasc seo, forbraíonn an scoláire meas ar na caidrimh atá ann idir an timpeallacht fhisiciúil agus timpeallacht nithe beo, agus na naisc atá acu le córais pholaitiúla, eacnamaíocha agus shoch-chultúrtha, agus folláine an duine.

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
<p>saincheisteanna áitiúla daoine, cumhachta agus áite atá ábhartha nó tábhachtach; cás-staidéir, lena n-áirítear taighde a dhéanamh ar rialtais, ar ghrúpaí cumhachtacha nó ar chomhlachtaí atá ag cur bac nó moill le gníomhú ar son na haeráide nó comhlachtaí a chumasaíonn gníomhú ar son na haeráide agus a bhfuil roghanna eile á bhfiosrú acu</p> <p>sonraí a bhailiú agus anailís a dhéanamh orthu (idir phríomhúil agus thánaisteach) agus teacht ar chonclúidí maidir le tosca a</p>	<p>a. anailís a dhéanamh ar aincheisteanna comhaimseartha a bhaineann le húsáid talún nó nádúir in Éirinn, ag smaoineamh ar an gcumhacht atá ag grúpaí éagsúla maidir leis an toradh a shocrú</p> <p>b. sonraí a chur ar fáil agus a roghnú (cáilíochtúil/cainníochtúil), anailís a dhéanamh ar shonraí chun patrúin agus naisc a aithint</p>

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
<p>mbíonn tionchar acu ar an athrú aeráide agus ar an gcomhshaol go háitiúil</p> <p>úsáid a bhaint as fianaise leis an bpobal a chur ar an eolas faoi na naisc atá ann idir an nádúr agus córais pholaitiúla, eacnamaíocha agus shoch-chultúrtha</p> <p>eispéireas a ullmhú chun ligean do dhaoine nasc a dhéanamh leis an nádúr mórthimpeall orthu</p>	<p>c. a chuid torthaí taighde agus iniúchta a eagrú agus a chur in iúl ar bhealaí cuí a oireann don fheidhm agus don lucht éisteachta, le téarmaíocht agus léiriúcháin ábhartha in úsáid</p> <p>d. eispéireas rannpháirtíochta a dhearadh, bunaithe ar a chuid torthaí taighde agus imscrúdaitheacha, a fheabhsaíonn caidrimh an phobail leis an nádúr</p>

Tasc Foghlama Feidhmí 4: Gníomh a eagrú

Tríd an Tasc Foghlama Feidhmí seo, foghlaimíonn an scoláire conas é féin a eagrú go héifeachtach le gníomh a dhéanamh. Oibríonn sé i ngrúpaí chun gníomh a eagrú ar ábhar a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide agus le forbairt inbhuanaithe a chinn siad go daonlathach. D'fhéadfaí an gníomh seo a dhéanamh i suíomhanna éagsúla ón seomra ranga go dtí an scoil, an pobal, nó níos faide i gcéin. Trí dhul i ngleic leis an tasc seo, forbraíonn an scoláire inniúlachtaí chun taighde a dhéanamh ar ghníomh éifeachtach, é a phleanáil agus a dhearadh.

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
<p>stocaireacht, eagrú pobail, eagrú ceardchumann, oideachas rannpháirteach, gníomh díreach, easumhlaíocht shibhialta, baghcat, roghanna malartacha a chur ar bun, na healaíona cruthaitheacha; claochlú pearsanta, stair ghluaiseachta sóisialta, teaicticí atá á gcur i bhfeidhm ag gníomhaithe nó grúpaí Dúchasacha, foghlaim ó ghlúin go glúin, srl.</p> <p>cumhacht i ngrúpaí - scileanna agus teicnící le cinntí comhionanna, cuimsitheacha agus</p>	<p>a. teaicticí a mbaineann grúpaí agus gluaiseachtaí sóisialta úsáid astu a aithint le hathrú a bhaint amach, ag cur eolas áitiúil a bailíodh óna phobal san áireamh</p> <p>b. iniúchadh a dhéanamh ar an gcaoi a ndéanann grúpaí éagsúla cinntí; tuiscint</p>

Foghlaimíonn an scoláire faoi	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
<p>cumhachtaithe a dhéanamh, cumhacht agus pribhléid ag obair i ngrúpaí agus in eagraíochtaí/pobail; cur chuige dlúthpháirtíochta, ar mhaithe leis an leas coiteann; cinnteoireacht chéimlathach, forbairt chomhdhearcaidh, vótáil</p> <p>meonta pearsanta, eispéiris saoil, an chaoi a bhfuil tionchar dearfach agus diúltach mar thoradh ar chinnteoireacht atá bunaithe ar luachanna i réimse an chomhshaoil</p> <p>saincheist ar leith ar mian leis aghaidh a thabhairt uirthi a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide agus le forbairt inbhuanaithe</p>	<p>a bheith aige ar na tosca éagsúla a mbíonn tionchar acu ar chinnteoireacht</p> <p>c. taighde a dhéanamh agus cur síos a dhéanamh ar fhadhb a bhaineann leis an tsaincheist</p> <p>d. gníomh féideartha a phleanáil agus a dhearadh chun aghaidh a thabhairt ar an bhfadhb</p> <p>e. na teaicticí agus na hacmhainní atá ag teastáil a aithint ar mhaithe le haghaidh a thabhairt ar an bhfadhb</p> <p>f. tionchar féideartha an ghnímh a mheas</p>

Measúnú

Baineann measúnú sa tsraith shinsearach le faisnéis faoi phróisis agus faoi thorthaí foghlama a bhailiú, a léirmhíniú, a úsáid agus a thuairisciú. Tá foirmeacha éagsúla measúnaithe ann agus úsáidtear é ar chúiseanna difriúla. Baintear úsáid as measúnú chun an tslí chuí a aimsiú don scoláire trí churaclam éagsúil, chun sainréimsí láidreachta nó deacrachta scoláire áirithe a shainaithint agus chun gnóthachtáil a thástáil agus a theistiú. Is tacaíocht don fhoghlaim é an measúnú agus cuireann sé chun feabhais í trí chabhrú leis an scoláire agus leis an múinteoir na chéad chéimeanna eile sa phróiseas teagaisc agus foghlama a shainaithint.

Chomh maith le straitéisí éagsúla teagaisc, tacóidh straitéisí éagsúla measúnaithe le foghlaim an scoláire agus soláthróidh siad faisnéis don mhúinteoir agus don scoláire atá inúsáidte mar aiseolas, sa chaoi is gur féidir gníomhaíochtaí teagaisc agus foghlama a chur in oiriúint do riachtanais an fhoghlaiméora aonair. De thoradh tascanna atá cuí agus mealltach a leagan síos, ceisteanna a chur agus aiseolas a thabhairt a chuireann neamhspleáchas an fhoghlaiméora

chun cinn, tacóidh an measúnú leis an bhfoghlaim agus leis an dul chun cinn, chomh maith le tacaíocht a thabhairt d'fhorbairt príomhinniúlachtaí an scoláire agus coimriú a thabhairt ar an ngnóthachtáil.

Measúnú don Teistiúchán

Tá an measúnú le haghaidh teistiúcháin bunaithe ar an réasúnaíocht, ar chuspóir agus ar thorthaí foghlama na sonraíochta seo. Tá dhá chomhpháirt mheasúnaithe ann: scrúdú scríofa agus comhpháirt mheasúnaithe bhreise a bhfuil Tionscadal Gníomhaíochta i gceist léi. Beidh an scrúdú scríofa ar ghnáthleibhéal agus ar ardleibhéal. Bunófar an Tionscadal Gníomhaíochta ar threoir chomónta. Is é Coimisiún na Scrúduithe Stáit (CSS) a dhéanfaidh gach comhpháirt a leagan amach agus a scrúdú.

Sa scrúdú scríofa, déanfar Gníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta a mheasúnú ar dhá leibhéal – Ardleibhéal agus Gnáthleibhéal (Tábla 2). Éileoidh na ceisteanna scrúdaithe go léireoidh an scoláire foghlaim atá cuí don leibhéal. Beidh idirdhealú le sonrú sa mheasúnú freisin tríd an ábhar spreagthach a úsáidtear, agus trí mhéid na tacaíochta struchtúrtha a thugtar don scoláire ag gach leibhéal.

Comhpháirt Mheasúnaithe	Ualú	Leibhéal
Tionscadal Gníomhaíochta	40%	Ardleibhéal agus Gnáthleibhéal
Scrúdú scríofa	60%	Ardleibhéal agus Gnáthleibhéal

Tábla 2 Achoimre ar an Measúnú don Teistiúchán

Comhpháirt mheasúnaithe bhreise: Tionscadal Gníomhaíochta

Tugann an Tionscadal Gníomhaíochta deis don scoláire tuiscint níos doimhne a fhorbairt ar choincheapa agus ar phrionsabail an Ghníomhaithe Aeráide agus na Forbartha Inbhuanaithe, agus, ag an am céanna, úsáid a bhaint as na straitéisí praiticiúla agus an smaointeoireacht a d'fhorbair sé tríd an gcúrsa chun gníomh éifeachtach a dhéanamh. Is féidir príomhinniúlachtaí na sraithe sinsearaí a fhorbairt tríd an bhfoghlaim ar fad sa chúrsa seo, agus cuirfear na príomhinniúlachtaí sin i bhfeidhm trí rannpháirtíocht an scoláire sa Tionscadal Gníomhaíochta. Cuireann an Tionscadal Gníomhaíochta deiseanna ar fáil don scoláire tabhairt faoina chuid spéiseanna i nGníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe, a chuid cinní féin a dhéanamh, tuiscint choincheapúil a chothú agus a chuid foghlama a fhéinrialú. Tugann an Tionscadal Gníomhaíochta deis don scoláire tógáil ar a thaithí go dtí seo agus ar an bhfoghlaim ar thorthaí foghlama a bhaineann le snáithe na dTascanna Foghlama Feidhmí a chur in iúl,

chomh maith le torthaí foghlama ó na snáitheanna eile de réir mar is cuí ó thaobh na treorach de.

Tabharfaidh an scoláire faoi ghníomh dá rogha féin a bhaineann le topaic laistigh den treoir chomónta, a eiseoidh an CSS ar bhonn bliantúil. Cé go mbeidh an scoláire ag baint úsáid as agus ag obair le daoine eile agus a Thionscadal Gníomhaíochta á dhéanamh aige, leagann sé a chuid fianaise ar fhoghlaim isteach agus déanfar measúnú aonair uirthi. Déanfaidh sé taighde agus cur síos ar shaincheist ar mian leis aghaidh a thabhairt uirthi, agus aithneoidh sé bealaí a ndeachaigh daoine eile i ngleic le saincheisteanna comhchosúla. Bainfidh sé leas as an bhfoghlaim seo chun gníomh a phleanáil, a dhearadh agus a chur i gcrích chun aghaidh a thabhairt ar an tsaincheist. I rith an phróisis, bainfidh sé úsáid as agus cuirfidh sé na straitéisí, na bearta agus an smaointeoireacht a d'fhoghlaim sé i rith an chúrsa i bhfeidhm chun gníomh éifeachtach a eagrú agus a dhéanamh. Beifear ag súil go ndéanfaidh sé measúnú ar obair a rinneadh ar a thionscadal gníomhaíochta agus go ndéanfaidh sé machnamh ar an eispéireas.

Cuirtear 20 uair an chloig d'am ranga ar fáil leis an Tionscadal Gníomhaíochta a chríochnú agus beidh leibhéal neamhspleáchais ag na scoileanna maidir leis an gcaoi a sanntar na huaireanta sin. Ar chur i gcrích an tionscadail, ní mór don scoláire aighneacht aonair a chur ar fáil ar a Thionscadal Gníomhaíochta i bhfoirm atá leagtha síos ag CSS.

Tuairisceoirí cáilíochta don Tionscadal Gníomhaíochta

Baineann na tuairisceoirí thíos leis an bhfoghlaim a bhaineann an scoláire ag an nGnáthleibhéal agus ag an Ardleibhéal amach sa Tionscadal Gníomhaíochta. Go háirithe, éilíonn an Tionscadal Gníomhaíochta go ndéanfaidh an scoláire an méid seo a leanas:

- An gníomh a phleanáil agus a dhéanamh
- Cumarsáid
- Machnamh

	<i>An scoláire a léiríonn leibhéal ard gnóthachtála</i>	<i>An scoláire a léiríonn leibhéal measartha gnóthachtála</i>	<i>An scoláire a léiríonn leibhéal íseal gnóthachtála</i>
An gníomh a phleanáil agus a dhéanamh	téann sé i ngleic go críochnúil leis na coincheapa laistigh den ghníomh a roghnaigh sé, déanann sé go leor córais idirnasctha a mheas agus déanann sé measúnú ar raon leathan d'fhoinsí iontaofa chun bonn eolais a chur faoin gcaoi a ndéanann sé an gníomh a phleanáil, a dhearadh agus a chur i gcrích. Tá na teaicticí a bhaineann le gníomh éifeachtach a dhéanamh cuí, bailí, roghnaítear iad agus cuirtear i bhfeidhm iad.	téann sé i ngleic go maith leis na coincheapa laistigh den ghníomh a roghnaigh sé, déanann sé raon meonta a mheas agus baineann sé úsáid as raon d'fhoinsí iontaofa chun bonn eolais a chur faoin gcaoi a ndéanann sé an gníomh a phleanáil, a dhearadh agus a chur i gcrích. Roghnaítear agus cuirtear teaicticí chun gníomh a dhéanamh i bhfeidhm.	téann sé i ngleic leis na coincheapa laistigh den ghníomh a roghnaigh sé go pointe áirithe, déanann sé roinnt meonta a mheas chun bonn eolais a chur faoin gcaoi a ndéanann sé an gníomh a phleanáil, a dhearadh agus a chur i gcrích Ní roghnaítear teaicticí le gníomh a dhéanamh.
Cumarsáid	déanann sé cumarsáid i rith an phróisis sna foirmeacha is soiléire agus is oiriúnaí, léiríonn sé tuiscint agus mothálacht i leith an phobail/na bpobal ar mian leis dul i bhfeidhm orthu agus teagmháil a dhéanamh leo. Úsáidtear teanga agus téarmaíocht sheasmhach agus chomhleanúnach i gcur i láthair faisnéise ar ardchaighdeán.	déanann sé torthaí a thionscadail a chur in iúl go soiléir agus i bhfoirmeacha éagsúla, agus an tionchar a imríonn a chuid cumarsáide ar phobal/phobail á chur san áireamh. Úsáidtear teanga agus téarmaíocht atá measartha seasmhach agus comhleanúnach i gcur i láthair maith faisnéise.	baineann sé úsáid as foirmeacha cumarsáide doiléire maidir le torthaí a thionscadail. Úsáidtear teanga agus téarmaíocht neamhsheasmhach agus neamhleanúnach i gcur i láthair teoranta faisnéise.
Machnamh	tugann sé faoi mhachnamh meáite i rith an tionscadail,	déanann sé machnamh ar an gcaoi a bhfuil baint ag próiseas agus eispéireas an	déanann sé naisc teoranta idir an bhaint atá ag próiseas

	cuireann sé an próiseas agus an t-eispéireas a bhain leis an tionscadal a chur i gcrích i gcomhthéacs laistigh de shaincheistean na níos leithne a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide agus forbairt inbhuanaithe.	tionscadail a chur i gcrích le gníomhú ar son na haeráide agus le forbairt inbhuanaithe.	agus eispéireas an tionscadail gníomhaíochta a chur i gcrích le gníomhú ar son na haeráide agus le forbairt inbhuanaithe.
--	--	--	---

Tábla 3 Tuairisceoirí cáilíochta: Tionscadal Gníomhaíochta

Scrúdú scríofa

Beidh raon cineálacha ceistean sa scrúdú scríofa. Tá príomhinniúlachtaí na sraithe sinsearaí (Fíor 2) fite fuaite sna torthaí foghlama agus déanfar iad a mheasúnú i gcomhthéacs na dtorthaí foghlama. Cuimseofar rogha ceistean leis an scrúdpháipéar ina ndéanfar an méid seo a leanas a mheasúnú ag an leibhéal cuí:

- an fhoghlaim a ndéantar cur síos uirthi sna ceithre shnáithe
- cur i bhfeidhm fhoghlaim an scoláire ar shaincheistean an fhíorshaoil a bhaineann le gníomhú ar son na haeráide agus le forbairt inbhuanaithe.

Oiriúntais réasúnta

Éilíonn sonraíocht seo Ghníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta go rachaidh an scoláire i ngleic le nádúr an ábhair ar bhonn leanúnach i rith an chúrsa. Lena chois sin, tá comhpháirt bhreise ina gné den mheasúnú, dá mbronntar 40% d'iomlán na marcanna. Chuige sin, dearadh *scéim na nOiriúntas Réasúnta*, arna feidhmiú ag Coimisiún na Scrúduithe Stáit, chun cabhrú le hiarrthóirí san Ardteistiméireacht a bhfuil deacrachtaí fisiciúla/leighis/céadfacha agus/nó deacrachtaí foghlama ar leith acu.

Deartar oiriúntais réasúnta chun tionchar míchumais ar fheidhmíocht scoláire a bhaint oiread agus is féidir, ionas gur féidir leis nó léi a leibhéal gnóthachtála a thaispeáint i scrúdú – ní dheartar iad chun cúiteamh a dhéanamh ar easpa gnóthachtála a eascraíonn as míchumas.

Grádú na hArdteistiméireachta

Déanfar Gníomhú ar son na hAeráide agus Forbairt Inbhuanaithe na hArdteistiméireachta a ghrádú ag baint úsáid as scála grádúcháin 8 bpointe. Is é Grád 1 an grád is airde; is é Grád 8 an grád is ísle. Tá marcanna céatadáin idir 100% agus 30% i gceist leis na seacht ngrád is airde (1-7). Tá na gráid roinnte ina raonta cothroma atá 10% ar leithead. Bronntar Grád 8 as marcanna céatadáin níos lú ná 30%. Déantar idirdhealú idir gráid an Ardleibhéil agus gráid an Ghnáthleibhéil trí A nó G a chur roimh an ngrád faoi seach. Dá bhrí sin, tá A1–A8 i gceist ag an Ardleibhéil agus tá G1–G8 i gceist leis an nGhnáthleibhéil.

Grád	% marcanna
A1/G1	90 - 100
A2/G2	80 < 90
A3/G3	70 < 80
A4/G4	60 < 70
A5/G5	50 < 60
A6/G6	40 < 50
A7/G7	30 < 40
A8/G8	< 30

Tábla 4: Grádú na hArdteistiméireachta

Aguisín 1: Gluais de bhriathra gnímh

Briathar gnímh	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
Anailísigh	staidéar nó scrúdú a dhéanamh ar rud go mion, rud a mhiondealú chun na bunghnéithe nó an bunstruchtúr a nochtadh; codanna agus coibhneasa a shainnithint, agus fianaise a léirmhíniú chun teacht ar chonclúidí
Cuir i bhfeidhm	faisnéis agus/nó eolas agus tuiscint a roghnú agus a úsáid chun cás tugtha nó fíorchúinsí a mhíniú
Cuir luach ar	brí a aithint, tuiscint phraiticiúil a bheith aige do rud
Déan comparáid	cuntas a thabhairt ar na cosúlachtaí agus (nó) difríochtaí idir dhá rud nó cás (nó níos mó), ag tagairt don dá cheann acu (dóibh uile) síos tríd
Meas (cuimhnigh ar...)	Cur síos a dhéanamh ar phatrúin i sonraí; eolas agus tuiscint a úsáid chun patrúin a léirmhíniú, tuartha a dhéanamh agus iontaofacht a sheiceáil
Sainmhínigh	míniú beacht a thabhairt ar fhocal, ar fhrása, ar choincheap nó ar chainníocht fhisiceach
Taispeáin	rud a chruthú nó a dhéanamh soiléir trí réasúnaíocht nó le fianaise, rud a léiriú le samplaí nó le cur i bhfeidhm praiticiúil
Cuir síos	pictiúr nó íomhá mhionsonraithe a fhorbairt ar struchtúr nó ar phróiseas, mar shampla, ag úsáid focal nó léaráidí mar is cuí; plean, ionsamhlú nó mionsamhail a chruthú
Faigh amach	an t-aon fhreagra féideartha a fháil trí ríomh, trí luachanna tomhaiste nó atá ar eolas a chur in ionad cainníochtaí eile i bhfoirmle chaighdeánach
Pléigh	athbhreithniú tomhaiste cothrom a thabhairt a chuimsíonn réimse argóintí, tosca, nó hipitéisí: ba cheart tuairimí nó conclúidí a chur i láthair go soiléir agus tacú leo le fianaise chuí

Briathar gnímh	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
Measúnaigh (sonraí)	sonraí a bhailiú agus a scrúdú chun breithiúnais agus breithmheas a dhéanamh; cur síos a dhéanamh ar an gcaoi a dtacaíonn nó nach dtacaíonn fianaise le conclúid i bhfiosrúchán nó in iniúchadh; srianta sonraí i gconclúidí a shainaithint; breithiúnais a dhéanamh faoi smaointe, faoi réitigh nó faoi mhodhanna
Measúnaigh (breithiúnas eiticíúil)	fianaise a bhailiú agus a scrúdú chun breithiúnais agus breithmheas a dhéanamh; cur síos a dhéanamh ar an gcaoi a dtacaíonn nó nach dtacaíonn fianaise le breithiúnas; srianta fianaise i gconclúidí a shainaithint; breithiúnais a dhéanamh faoi na smaointe, faoi réitigh nó faoi mhodhanna
Mínigh	mionchuntas a thabhairt lena n-áirítear fáthanna nó cúiseanna
Fiosraigh	breathnaigh, déan staidéar, d'fhonn fíricí a chruthú
Scrúdaigh	argóint nó coincheap a mheas ar bhealach a nochtann toimhdí agus caidrimh na saincheiste
Éascaigh	gníomh nó próiseas a dhéanamh níos éasca; plé a stiúradh go comhfhiosach ionas go bhfanann sé dírithe agus go mbaintear na spriocanna comhaontaithe amach
Sainaithin	patrúin, fíricí nó sonraí a aithint; freagra a sholáthar ó roinnt féidearthachtaí; fíoras nó gné shainiúil a aithint agus a lua go hachomair
Iniúch	breathnú, staidéar, nó mionscrúdú córasach a dhéanamh, chun fíricí a chinntiú agus teacht ar chonclúidí nua
Cosain	cúiseanna bailí nó fianaise bhailí a thabhairt chun tacú le freagra nó le conclúid
Tomhais	athruithe i gcórais a chainníochtú (a mheas) trí uirlis tomhais a léamh
Tabhair breac-chuntas	na príomhphointí a thabhairt; na nithe rithábhachtacha amháin

Briathar gnímh	Ba cheart go mbeadh sé ar chumas an scoláire
Aithin	fíricí, saintréithe nó coincheapa atá riachtanach (ábhartha/oiriúnach) chun cás, imeacht, próiseas nó feiniméan a thuiscint a shainaitheint
Machnaigh	rud a mheas chun ceartúchán nó feabhsúchán a dhéanamh
Taighde a dhéanamh	sainfhiosrú a dhéanamh, ag úsáid iniúchadh casta agus criticiúil
Úsáid	eolas nó rialacha a chur i bhfeidhm chun teoiric a chur i ngníomh

